

MUNI
ARTS

Grafický záznam češtiny

pravopisné systémy češtiny, abeceda, typografie, metody přepisu

Martin Březina

brezina.martin@phil.muni.cz

Ústav českého jazyka FF MU

PLIN007 Od stč. k nč. (jaro 2024)

4. 3. 2024

Oswate Barlorze. a o swate to
rotye hleday k nazad. Oswa
tem mykulawssy rzec: **A**

by tot kuzez welyky gestoy
sye w swyech dnech lybyl bo
hu. a nalezen gest sprawe
dlym. W swatem pislime jako
w bohatecstwi zvernye gest hoynost
rozlyczneho pokraui duchownije
ho. Gest wyem co by wzal sobye
dospyevelyj kupokriui slywey
slymu. Gest wyem co by ma
lym kuzetku bylo. jako mleeke
az by od chowany wbyli. a welyczn
wrostly. A at rzku kuzetce. kazdy
spasnytedluwy maadu mozz gmyety
z pislma. Z toho rozvinnij a wyeruy
gesto mluwyne slowo bozhe. Vakez
wydaje czas aty konuz mluwyne
dawagij rozlycznym rozlycznee zy
wota kuzetce. A kdyz dnech gijer
kew swata slawy hod tohoto swa
teho welykeho. A w kazuge cym
gest welyk. zdaly by kto tahl sye
kewuz. aby byl welyk. A w sem
myemyl gyz podrostlym kuzetky ty
to. chytel bych by ta slowa zname
naly. gijnyz sem rzec pozal rzka
Ay tot kuzez. Kdyz ta slowa se z
wizime pislime. trogy wyetz mozz
winych zuamenati. Nayprwe tu
ez dne kostel. Ay tot. Zuamenay
me fakt jako prstem nan wka
ge. zey dywyne swatosty a zname
nyte. Neb kuz gest to slowo wy-

czeno w pislime. Ay tot. Wzdy v
kazuge wyetz znamenyteho. A
tak protogy wyetz znamenytvy
kostel twem slowem naswateho
mykulawssy w kazuge. Proto nay
prw aby wzbudyl. y nassy z adst.
abychom take welyczn byly w hos
podryw. A to w samie dobozhe pomo
cy w zely. ez by nam dopomohl
kuzemuz my nemozem samy. Vakez
pomohl y swatemu mykulawssy.
gesto gest byl slowy et takez ymy
Neb pakoz dije swaty Petri. Kewaz
zij boh nad druhe gednyech. ale
wewsech lydech kuz sye bogij boha
a cymij spravednost wzaczem gest
gemu. Druhe kostel w kazuge nan
rzka. Ay tot. Abychom my swyeho
wzely cbyeradlo. Pakoz dije swaty
Fzechorz. Kazdemu aby wzal sobye
prawy dlo. kterym by cymem gmy
el zyw byu. przyklady drzewnych
swatych gsu w kazany. Protoz atz
sye nato neobratyme. co boh wely
a neb radij. at sye przykladem gy
ne wyducz rozchutnayne. Kuz
sobye nemyclez nesnadno. gesto
gsu to gmyj mohly. Neb pakoz
gest gmyj pomohla bozhe mylost
takez by ynam pomohla. Kdy by
chom odwrhucz od sebe ty przykazy
pronyez sye czasto nechodny cymy
boznych darow. y staaly chytuye spo
mocny geho potom czoby sye w nasy
ly bylo gemu. Trzetije proto wka

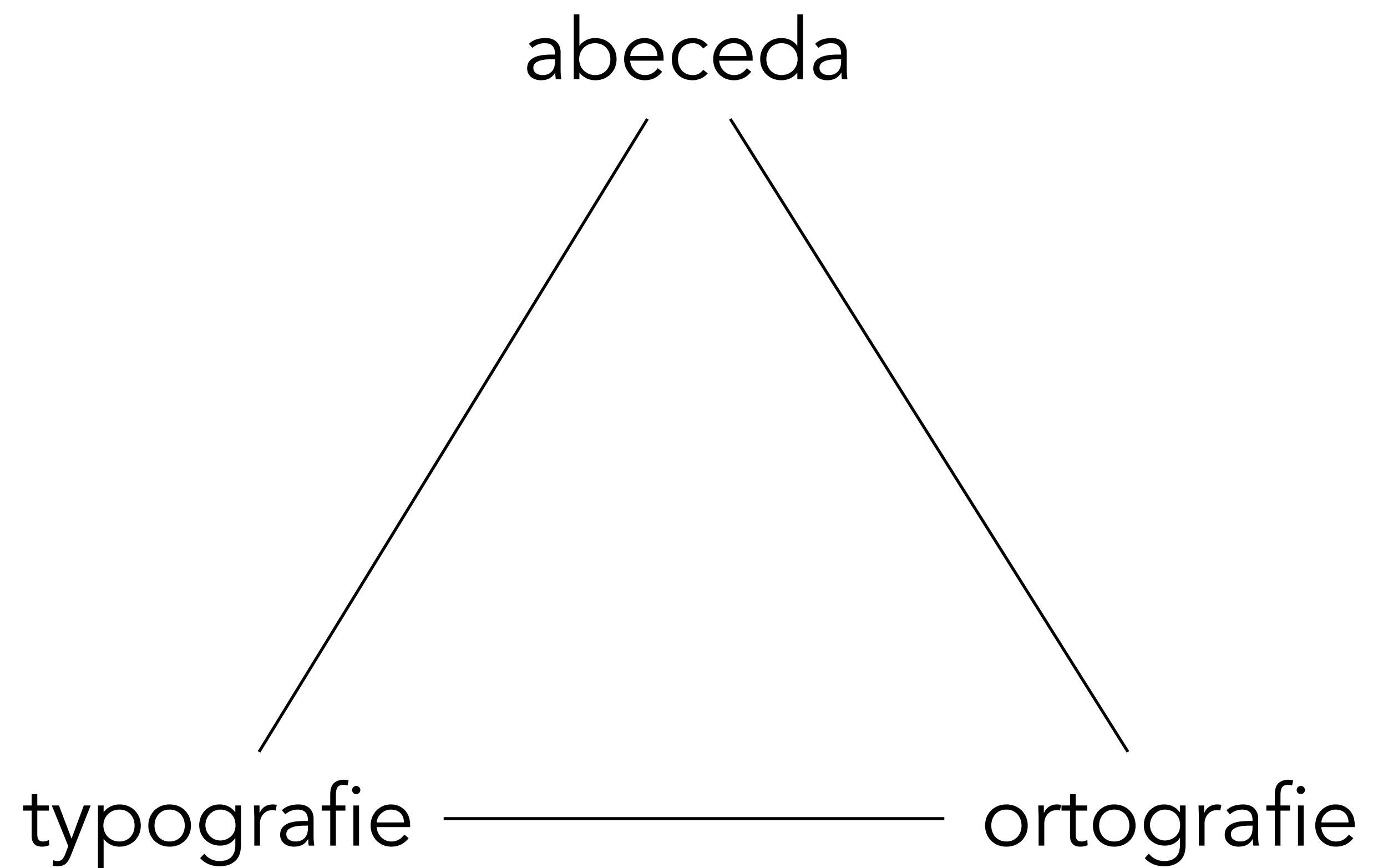

8. kapitola BISTRO NA POHOŘELCI

Je možné, že v naší těsné blízkosti existuje svět, který tak překypuje podivným životem, který tu snad byl dříve než naše město a o kterém přitom vůbec nevíme? Čím víc jsem o tom přemýšlel, tím víc jsem připouštěl, že to doce-la dobře možné je, že to odpovídá našemu způsobu živo-ta, tomu, jak žijeme uvnitř vymezených kruhů, které se bojíme opustit. Cítíme úzkost z temné hudby, jež se ozývá z druhé strany hranice a jež rozleptává náš řád, máme strach z toho, co se rýsuje v přítmí koutů, nevíme, jestli to jsou rozbité, rozpadající se tvary našeho světa, nebo zá-rodky nové fauny, která jednou promění města ve své lo-viště, předvoj armády monster, která číhavě pomalu táhne našimi byty. Proto raději nevidíme tvary, které se zrodily na druhé straně, a neslyšíme zvuky, které v noci znějí za zdmi, skutečné je pro nás jen to, co vrostlo do našeho světa, co se spojuje s ostatními věcmi a událostmi v těch několika hrách, jež monotónně opakujeme a o jejichž vnitřních souvislostech mluvíme jako o příčině, důvodu, smyslu; tyto hry vytvářející tkáň našeho světa nejsou o nic méně podivné a děsivé než noční slavnosti skleněných soch, a jestli se na ně někdo dívá z druhé strany, kupříkladu mezerami mezi knihami v naší knihovně, zakouší asi stejné pocity znepokojivého úžasu nad fascinující a tíži-vou rituálností, jaké vyvstávaly ve mně, když jsem ze tmy podloubí sledoval rybí slavnost. „Jaká úžasná monstra!“ šeptá při pohledu na nás s úzkostí a temným obdivem.

Náš svět, do kterého jsme se uzavřeli, je přitom tak úzký; i uvnitř prostoru, který pokládáme za své vlastnictví,

záznam jazyka

abeceda

abeceda

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
alfabeta	A	B	Г	Δ	E	Z	H	Θ	I	K	Λ	M	N	Ξ	O	Π	P	Σ	T	Υ	Φ	X	Ψ	Ω								
abeceda	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	V	W	X	Y	Z								
azbuka	A	Б	В	Г	Д	Е	Ё	Ж	З	И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Ь	Э	Ю	Я

---

typografie:
latinské písmo

latinské písmo

dnes

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

latinské písmo

dnes

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

latinské písmo

dnes

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

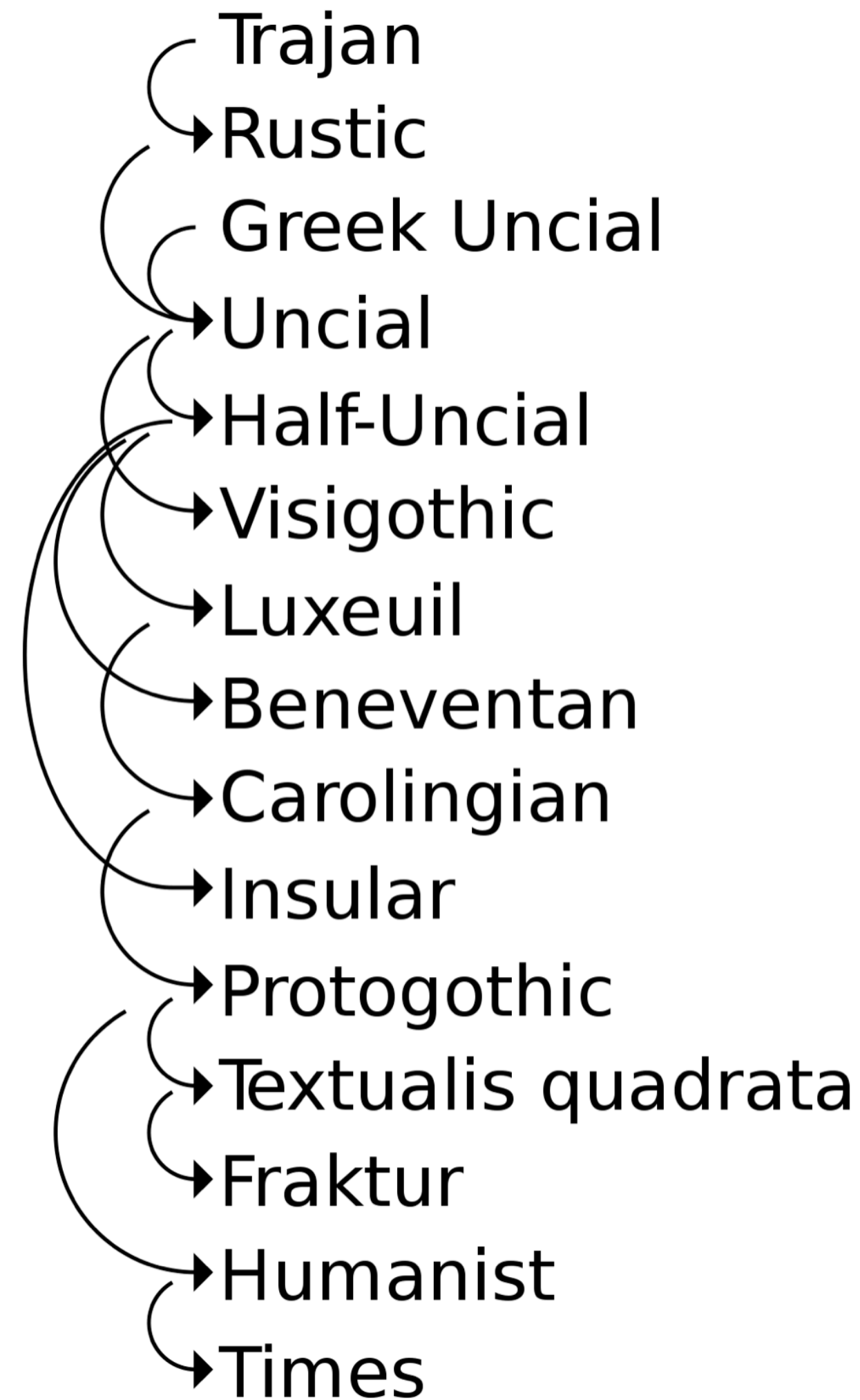
latinské písmo

dnes

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

latinské písmo

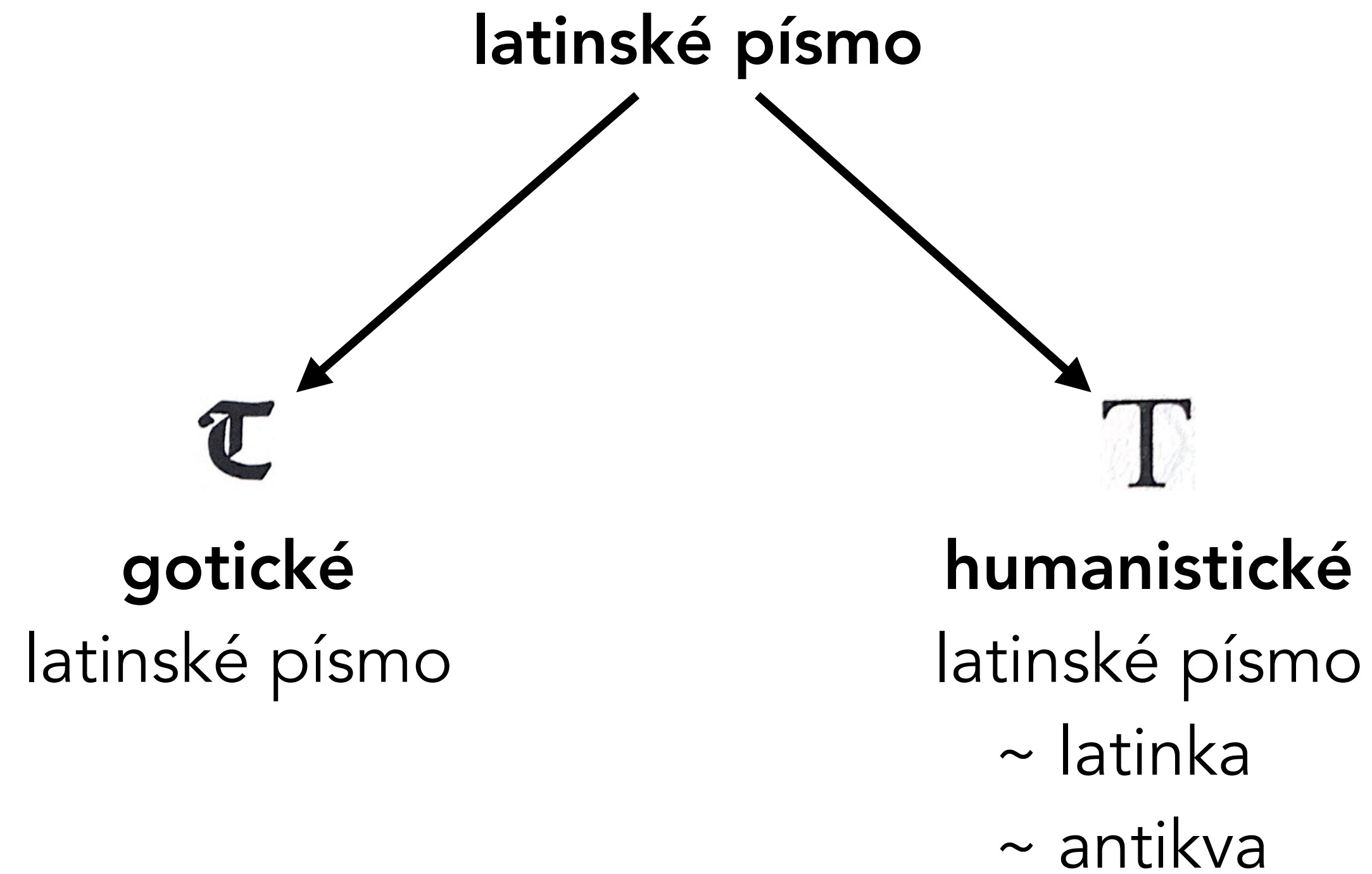
historie

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V Y Z
Λ Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ο Ρ Σ Τ Υ Χ Ψ Ω
Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω
λ β γ δ ε ϛ Ϸ η ι κ λ μ ν ο ρ ρ ς τ υ x y
α β γ δ ε ϛ ζ η ι κ λ μ ν ο ρ ρ σ τ υ x y
α β γ δ ε ϛ Ϸ η ι κ λ μ ν ο ρ ρ ς τ υ x y z
u b c d e ϛ Ϸ η ι κ λ μ ν ο ρ ρ ς τ υ x y
α β γ δ ε ϛ Ϸ η ι κ λ μ ν ο ρ ρ ς τ υ x y z
λ β γ δ ε ϛ Ϸ η ι κ λ μ ν ο ρ ρ ς τ υ x y
α β γ δ ε ϛ Ϸ η ι κ λ μ ν ο ρ ρ ς τ υ υ ρ x y z
a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z
a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z
a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z
a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z

latinské písmo

vs. „latinka“

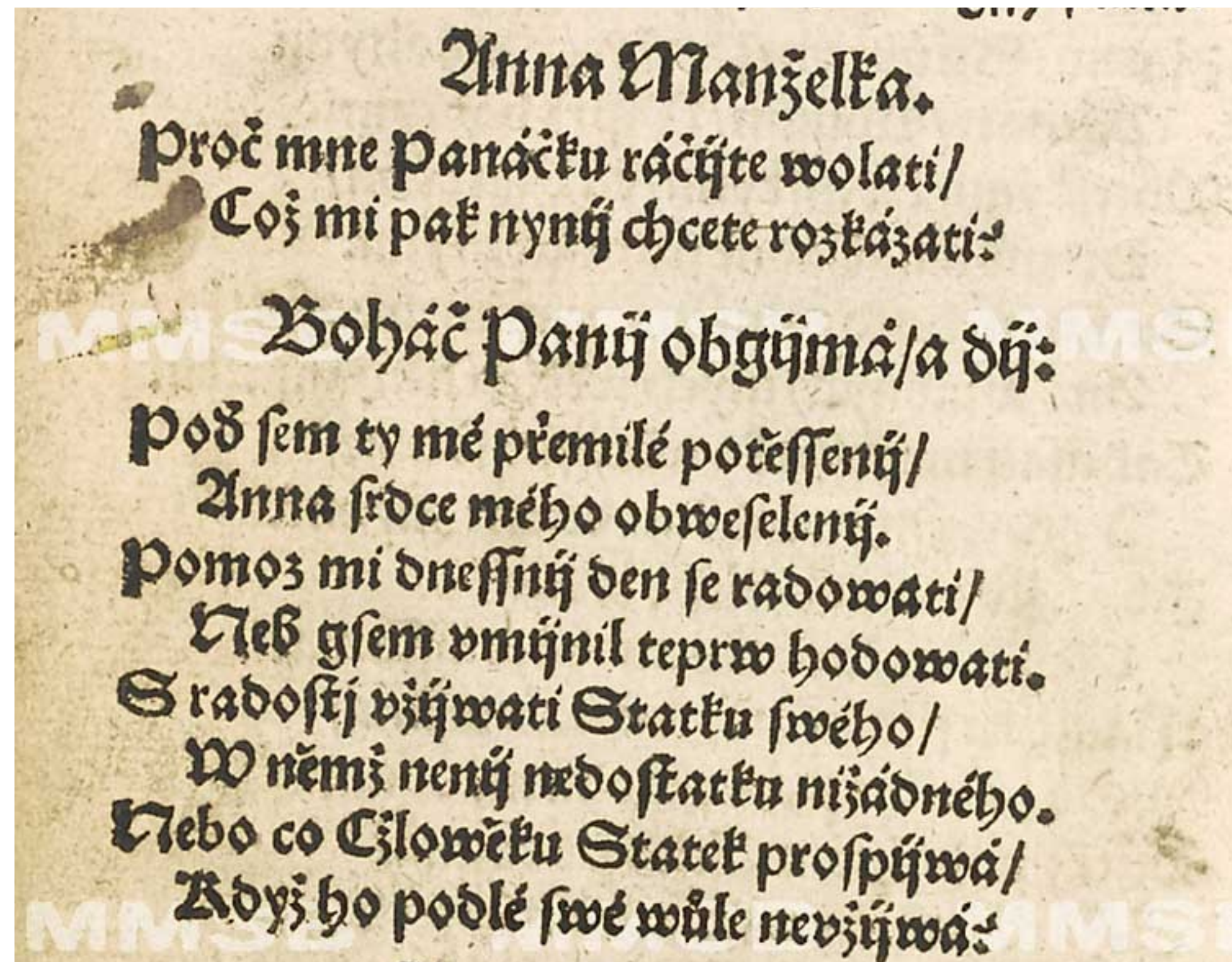
white|black letter

srovnání

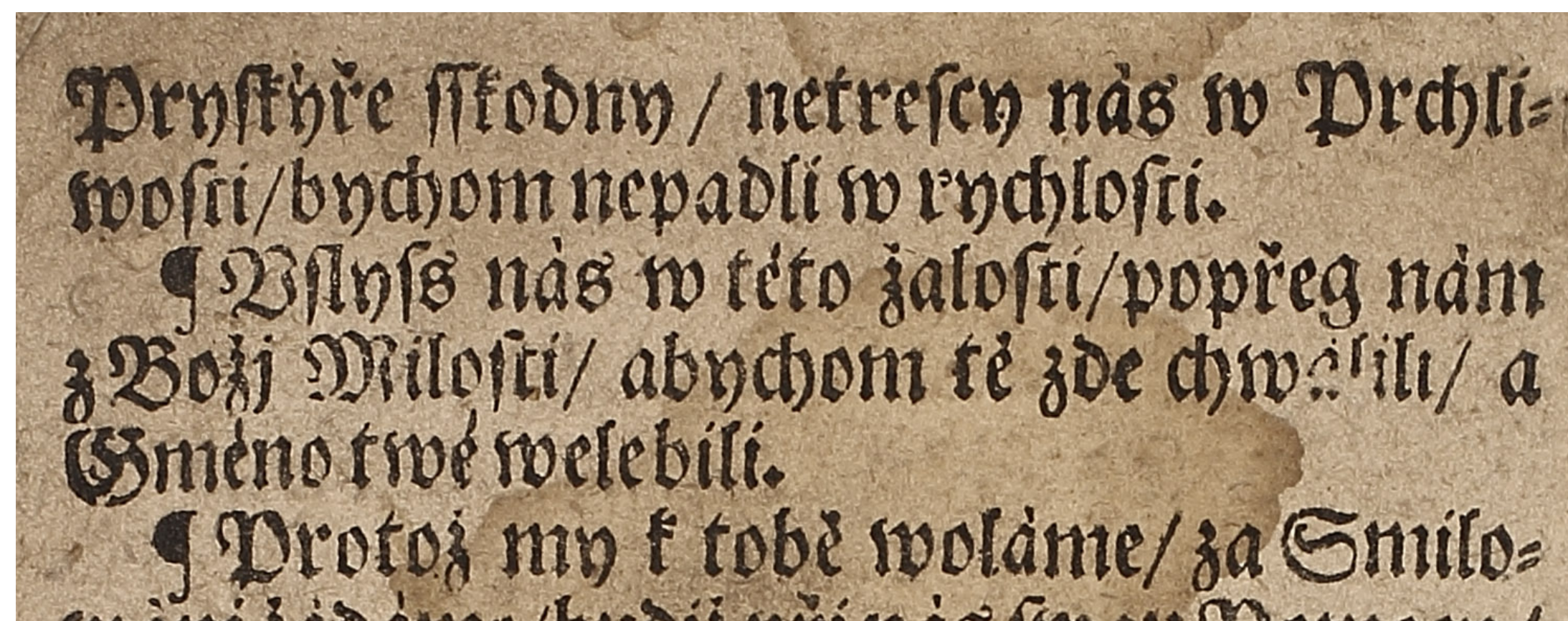
	textura	švabach	fraktura	antikva
<A>	A	A	A	A
<M>	M	M	M	M
<P>	P	P	P	P
<S>	S	S	S	S
<T>	T	T	T	T
<a>	a	a	a	a
<g>	g	g	g	g
<m>	m	m	m	m
<o>	o	o	o	o
<s>	s	s	s	s
<w>	w	w	w	w
<y>	y	y	y	y
<z>	z	z	z	z

Bible olomoucká (poč. 15. st.)

Komedia česká o bohatci a Lazarovi (1566)

kramářská píseň (19. století)

Truchlivá píseň

o gedné panně, gménem

W i l j m e,

kteřá s pohanské wjry na wjru Krista
Geziše přestaupila, rodem Starenice,
uberské kragině, pokřtěná w městě Bus
dině, tam též od swého otce zamordo-
waná byla roku 1847.

Tisk Jana Rippla w Gylawě.

1. Sem pospěšte křesťane, poslechnout slovo Páně, byla rodem pohana, Wiljmka krásná panna.

2. Dtec gegj mysliwec, pohanský zastworcelec, nesměla se modliwat, ani Bohu slaužiwat.

3. Zagně Bohu ctjwala, matku Božji wzhwala, přitom Krista Geziše swate rany libala.

4. Šla Wiljmka slaužit do města se cwjčiti, dostala se do služby pobožnímu hraběti.

5. Pan hrabě gj milowal, gako swé dítě ctjwal, se swau manželkau milau, měl radost newymluwnau.

M Á G.

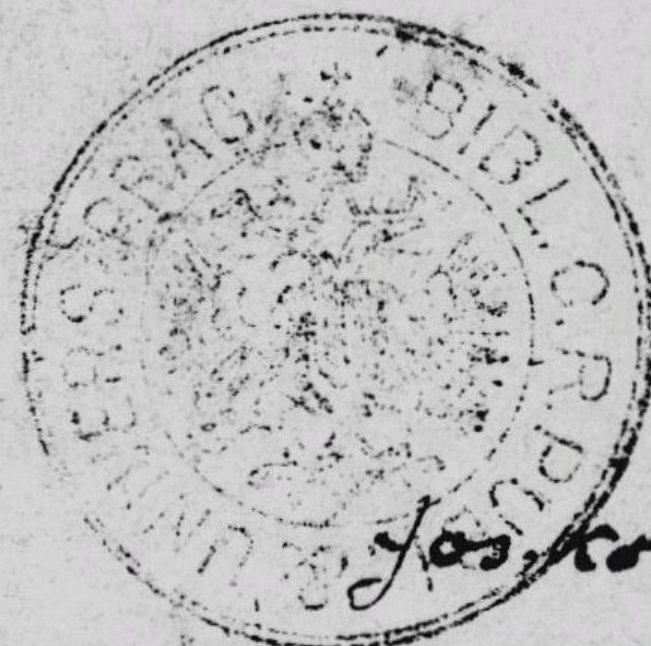
B Á S E Ň

o d

Karla Hynka Máchy.

54 K 1746.

Donum.

Jos. Kořimský

W P R A Z E.

1 8 3 6.

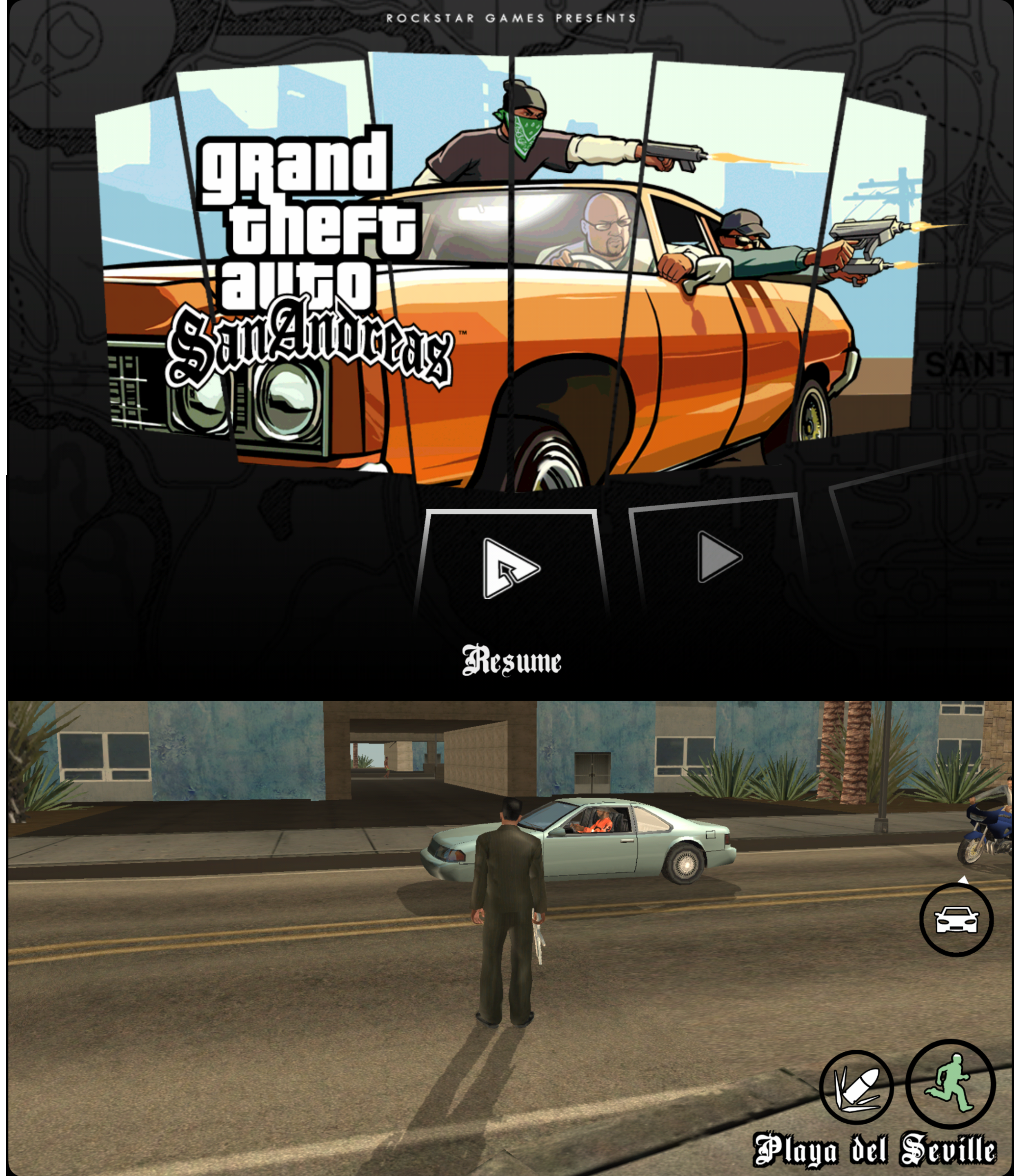
55

Nesmírné množství v kol mála pahorku stálo;
Teprv až k západu schýlivši slunce běh
Weselo w mrtvý zrak státé hlavy se smálo,
Utichl gezero šjry — večernj břeh.

Nad dálkau temných hor poslednj požár plál;
W hluboké ticho to měsice wzešla zář,
Stříbrnj hlavy té ubledlau mrtwau twář
I tichý pahorek, genž w břehu wody stál.
Města gsau vzdálená co bjly w modru mrak,
Přes ně w krag daleký nesl se mrtvý zrak,
W krag, kde co djtě on — O krásný — krásný wěk!
Daleko zanesl wěk onen časů wztek,
Dalekoť geho sen, umrlý gako stjn,
Obraz co bjlych měst u wody stopen kljn,
Takť gako zemřelých myšlenka poslednj,
Tak gako gméno gich, pradáwných bogů hluk,
Dáwná sewernj zář, wyhaslé swětlo s nj,
Zbortěné harfy tón, ztrhané strůny zwuk,
Zašlého wěku děg, umřelé hwězdy swit,
Zašlé bludice pať, mrtwé milenky cit,

typografie:
cvičení

Tu chvíli když se
 počeli křesťané a
 pustenníky rozmá-
 hati • a gich slechet
 nost prohlásova
 šse se po všem svě-
 tie • až y w Indij • mnozj bjechu
 gesso wšeko opuštisse gdi echu
 na pušt • aby gsuž w žiwotie sme-
 tedlnem tomto • počeli wěsti andiel-
 sky žiwot • Bješe powstal w In-
 dij kral geden gmenem Awennic •
 weliky na zbožj • a sylny w mottzy
 Postawy krásnee • a wewšech wie-
 zech swiedstych • gimž nelze trwa-
 ti gmiegyšse chwalu Ale podle du-
 šse w chudobie bješe • neb pohar
 bješe a modly za bohy gmiegyšse
 A když bydleše w mnohych rostk-
 ůch wšeho dosti magiz po němž

MMSB MMSB

Komedya Če-

ská / o Bohatry a Lazarovi /

Kratyčce sebraná z Ewangeliū S^o

Lukáše / w XVI Kap: Strze Pawla Krymes

zerstého / z Sstiabnice / púsare Radnýho / a

Obywatele Mesta Strážnice. A nynj

w nowě Wytisřena / Létha

M. D. I. X. V. I.

ELECTA UT SOL

PULCHRA
UT LUNA

Zaltar B.P. Marie.
od S. Bonaventuri
slozeny a nyni na
Cesko prelozeny.
od
K. Jana Greiffenfelza
z. P. Radu Cisterciem
skeho. w Klastere
Zbraslawskem.
Pridane k tomu gsau
nektere pekne KBEM
modlitby.
spowolenim Wchnosti
letha 1625.

Kralowstwi. Rzeczem. Desjata
Gen; ge t bylo zte wlasti gesto
sula welika. Rzeczka zemie.
Weterem; to kralowstwi byd
li fu. **M**iridonowe. **G**im; to
my rzekame. **S**alomchy. **K**ra
lowasse wty gasy geden kral
wrozeni slawny abohaty gme
nem. **P**elleus ma ge manzelku. **T**etys nazwani
z gich to manzelstwie possel onen tak sylny y vdat
ny muz. **A**chiles. **I**ti. **M**iridonowe mniem
fu odmietetych gesto fu. **I**taly weliku. **R**zeczku
zemi nazwali. **B**y byly lidce gesto slowu. **A**pru
teny napomezy: **S**yliczkeho kralowstwie przeby
wagize. **A**pruto; ta wlast nazwana gest. **A**pru
tyna. **M**iesto slawne wnie. **T**etyn ze ma
zineno odte kralowny. **T**etys rzecene. **A**lle kto
to prwie. znamenie bludie. **N**eb. **M**irido
nowe fu zemanie. **S**alskeho kralowstwie. **G**ich to
nowe fu zemanie. **S**alskeho kralowstwie. **A**chiles

tu pro welikau Ghudobu/mamit Shwa-
gra n Sestru wlastni/pugdut k nim na
obziweni. ¶ A wssak gest dosti bohata/
slituge se snad pro Boha/nad temi Sh-
rotky mi mi/da mi Shleba as dwa Pe-
cny. ¶ Kzka, Mlynar giz Doma neni/
Sestro darug mi dwa Pecny/tem Sh-
rotkum ktere nesu/nemame ho Tendon-
kusu. ¶ Dcoz v mne zadass Shleba/me-
las Hospodare diabla/proc gste sobe
nedelali/by was certi roztrhali. ¶
Tebe n s twymi Pancharty/abyste
hned skameneli/sem zamnau wjc nechod-
dily/v mne wjc nezebraly. ¶ Mlynar se
k tomu natressu/to proklinani poslechl/
kfnauce hned k swe Mlynarce/obziwiss
twau Sestru radce. ¶ Proc gi tak bro-
zne proklinass/na chudobu gegi ned-

rat tam dve Sestry byly / geona chus
dobná a osyřelá / a druhá bohatá magi-
ce gednoho Mlynáře : gať chudobná k
ni přišla s šesti Dítěmi swými na
obživěni / ona gich obživiti nechtěla /
dwoy Děti a tu vlastní Sestru swau
přežalostně zamordowala / a gať se s ni
dále stalo / gedentkaždý Křestian přezpí-
wagie tu Nowinu / lépe z ni wyrozum-
něti mocy bude.

ortografie

ortografie

latinská abeceda k záznamu staré češtiny

abcd	a	b	c	d	e		f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	f	t	u	v	w	y	z	25									
stč.	a	á	b	c	č	d	e	é	ě	ie	f	g	j	ch	i	í	k	l	ł	m	n	o	p		r	s	š	t	u	ú	w	y	ý	z	ž	34

ortografie

latinská abeceda k záznamu staré češtiny – cvičení

abcd   a b c d e f g h i   l m n o p q r s f t u v w y z

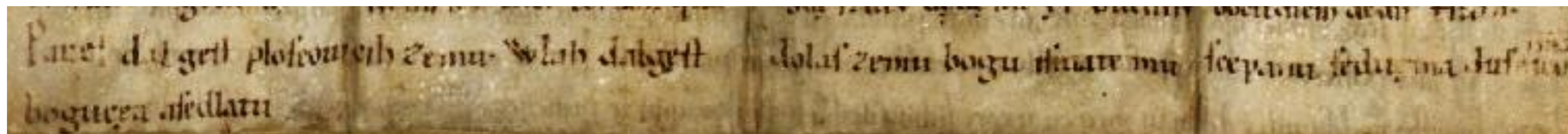
24

1. [s'e dw'ema]
2. [i sw'atému]
3. [ploskow'ic'ích]

primitivní pravopis

primitivní pravopis

nejstarší česká věta LitKap poč. 13. st.

transliterace

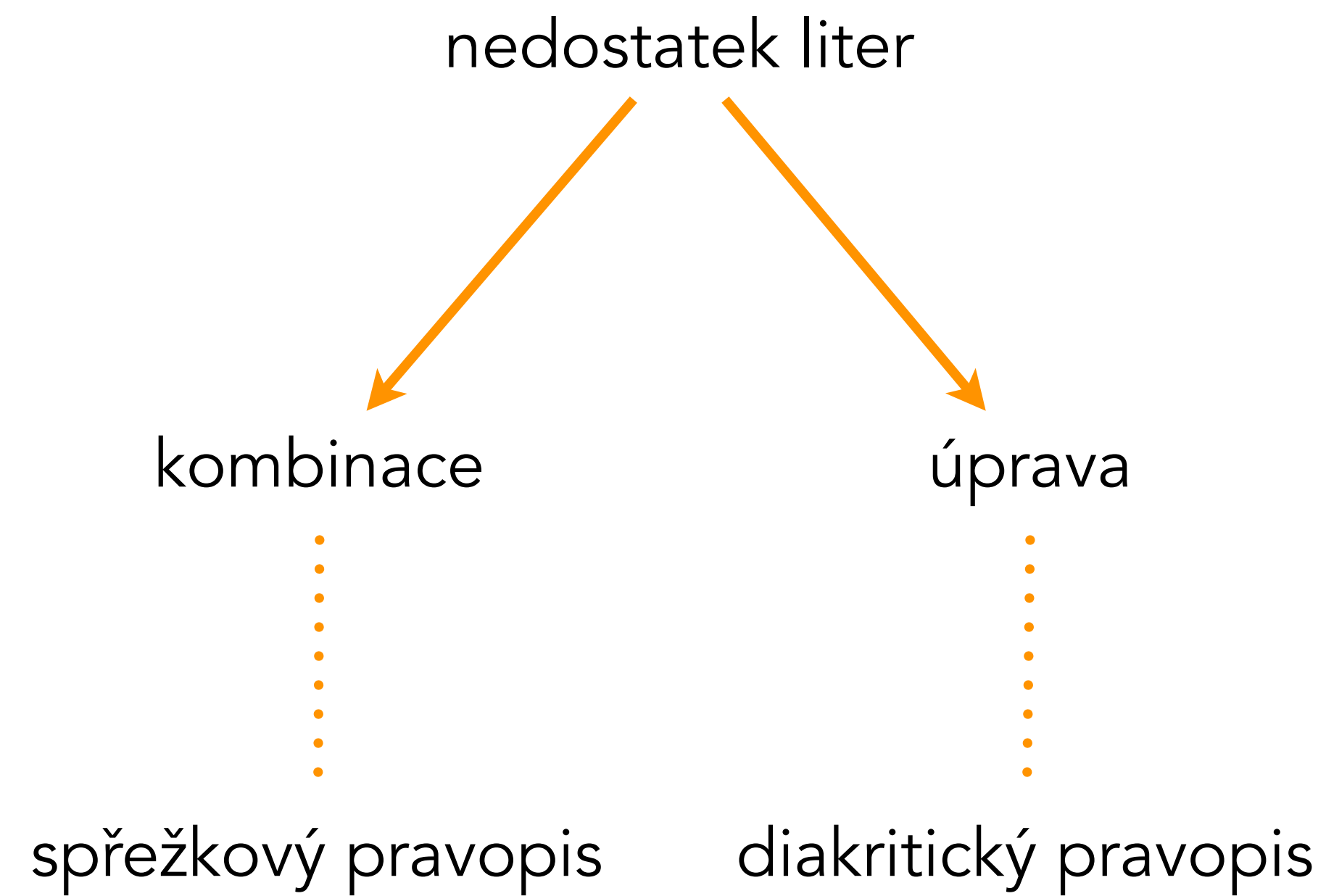
Pauel dal gefť plofcouicich zemu. Wlah dalgefť dolaf zemu bogu ifuiatemu fcepanu feduema dušnicoma bogucea afedlatu

transkripce

Pavel dal jest Ploškovicích zem' u, Vlach dal jest Dolás zem' u Bogu i sv' atému Ščepánu se dvěma dušníkoma, Bogučēja a Sedlatu.

ortografie

problém s nedostatkem liter

spřežkový pravopis

spřežkový pravopis

příklady

A. nč.

1. <ch> /ch/ (IPA /x/)

B. stč.

1. <rz> /ř/
2. <ff> /š/
3. <ee> /é/
4. <ij> /í/
5. <ije> *dlouhé jať*

...

spřežkový pravopis

spřežky - (di|tri|tetra...)grafy

Staročeská grafika v různých typech písemných památek 14. stol.

Foném	Leg. 1. sk.	Leg. 2. sk.	Leg. 3. sk.	AlxB., AlxBM.	AlxH.	Vlastní jména	Vlastní jména	Žaltáře
	poč. 14. st.	1307–1325	1. čtvrt. 14. st.	1. čtvrt. 14. st.	30. 1. 14. st.	1300–1340	1340–1500	1300–1340
<i>c</i>	<i>cz</i>	<i>cz</i>	<i>cz</i>	<i>cz</i>	<i>cz</i>	<i>cz, tz, c</i>	<i>cz, tz</i>	<i>c, cz</i>
<i>č</i>	<i>chz</i>	<i>chz</i>	<i>cz</i>	<i>chz, cz</i>	<i>chz</i>	<i>cz, c</i>	<i>cz</i>	<i>cz, c, ojed. ch</i>
<i>ř</i>	<i>rs</i>	<i>rs</i>	<i>rz</i>	<i>rf</i>	<i>rz</i>	<i>rz, r, rs</i>	<i>rz</i>	<i>rz, r, ojed. rf</i>
<i>s</i>	<i>zz</i>	<i>zz</i>	<i>f, ff</i>	<i>z, f, ff</i>	<i>z</i>	<i>s, ss, z</i>	<i>s, f</i>	<i>f, ff, ojed. z</i>
<i>š</i>	<i>ff</i>	<i>ff</i>	<i>ff, f</i>	<i>ff</i>	<i>ff</i>	<i>ss, s</i>	<i>ss, sf, sch, ff</i>	<i>f, ff, zf, ojed. z, s</i>
<i>z</i>	<i>z</i>	<i>z</i>	<i>z</i>	<i>z</i>	<i>z</i>	<i>z</i>	<i>z</i>	<i>z, ojed. f</i>
<i>ž</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s, z</i>	<i>s, f</i>	<i>s, ff</i>	<i>z, s</i>	<i>z</i>	<i>z</i>

starší spřežkový pravopis

první polovina 14. st.

grafém (s případnými alografy)	foném	příklady	transkripce
<i>cz</i>	<i>c</i>	<i>otecz</i>	<i>otec</i>
<i>chz</i>	<i>č</i>	<i>chzazz</i>	<i>čas</i>
<i>zz</i>	<i>s</i>	<i>zzam, zzie</i>	<i>sám, sě</i>
<i>ſſ, ſ</i>	<i>š</i>	<i>lepſſím, wſem</i>	<i>lepším, všem</i>
<i>z</i>	<i>z</i>	<i>wzhoru, mezf</i>	<i>vzhóru, mezi</i>
<i>s, ſ</i>	<i>ž</i>	<i>siwot</i>	<i>život</i>
<i>rs, rf, ojedinele rz</i>	<i>ř</i>	<i>morse, hrziech</i>	<i>moře, hřiech</i>
<i>ch</i>	<i>ch</i>	<i>ducha</i>	<i>ducha</i>
<i>ie, ye</i>	<i>ě, ie</i>	<i>wíecze, chtyel</i>	<i>viece, chtěl</i>
<i>c zvl. před a, o, u, r</i>	<i>k</i>	<i>cozztelu</i>	<i>kostelu</i>
<i>g</i>	<i>j</i>	<i>gedno, gmagie</i>	<i>jedno, jmajě</i>
<i>v přejatých slovech</i>	<i>g</i>	<i>z galiley</i>	<i>z Galiley</i>
<i>w, ojedinele u</i>	<i>v</i>	<i>wſſelikã, sÿuotěm</i>	<i>všeliká, životem</i>
<i>u, v</i>	<i>u</i>	<i>uteczi, vzrsie</i>	<i>utéci, uzřě, tj. uzřel</i>

starší spřežkový pravopis

Legenda o Jidášovi

1. Býla gdazz zíma welika
Byla gdas zima veliká,
2. Iaks zztala rsieka wfelikã
jakž stala řeka všeliká.
3. Had zkrsenuw nemohl uteczi
Had zkřenuv nemohl utéci
4. Tam gdes chtýel prsiezz zřimu leczí
tam, gdež chtěl přěs zimu léci.

mladší spřežkový pravopis

od 14. století

grafém (s případnými alografy)	foném	příklady	transkripce
<i>cz</i>	<i>c, č</i>	<i>czo, czas</i>	<i>co, čas</i>
<i>s, f</i>	<i>s, š</i>	<i>fama, hruska</i>	<i>sama, hruška</i>
<i>ss, ff</i>	<i>s, š</i>	<i>nebeffa, maff</i>	<i>nebesa, máš</i>
<i>rz, rf, rs</i>	<i>ř</i>	<i>przied, prfied</i>	<i>před</i>
<i>z</i>	<i>z, ž</i>	<i>iazik, kdyz</i>	<i>jazyk, když</i>
<i>w, méně v, u</i>	<i>v</i>	<i>welmy, velmi, ziuota</i>	<i>velmi, života</i>
<i>u, méně w, v</i>	<i>u</i>	<i>druhé, wyyty, vcho</i>	<i>druhé, ujíti, ucho</i>

mladší spřežkový pravopis

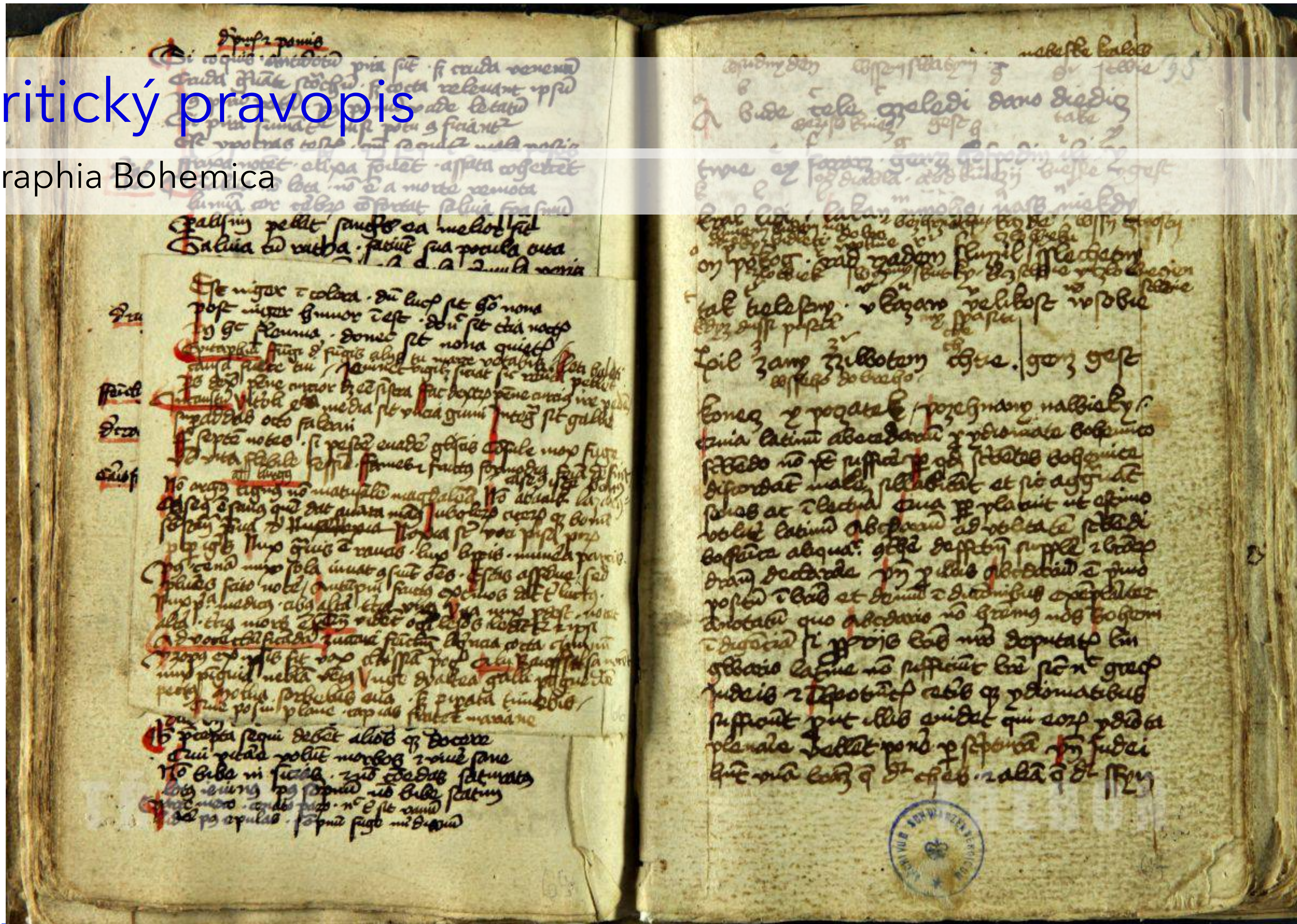
Alexandreida

1. Knyez Alexander wtu dobu
Kněz Alexander v tu dobu
2. fpade v weliku fyrobu
spade v velikú sirobu.
3. Otczyka yuz neymyegefy
Otčíka juž nejmějěše,
4. matky také newydyefie
matky také nevidieše

diakritický pravopis

diakritický pravopis

Orthographia Bohemica

diakritický pravopis

Orthographia Bohemica

1. Otče naš ge(n)z gfi na(n)ebefiech ofwieť fie
Otče náš, jenž jsi na nebesiech, osvět' se
2. gmie twé p(ři)d kralowftwie twé Bud'
jmě tvé, přiď' královstvie tvé, bud'
3. wuole twá iako wnebi y wze(m)i Chleb
uole tvá jako v nebi, i v zemi. Chléb
4. naš wezdaiř'i day na(m) dnes y odpuřt nám
náš vezdajř'í daj nám dnes i odpuřt' nám
5. nař'e wíny iakož y my odpuřtieme fwym
naše viny, jakož i my odpuřtieme svým
6. wínikuóm y neuwód nas vpokuf'enie Ale
viníkuom i neuvod' nás u pokuřenie, ale
7. zbaw ny od zleho Amen
zbav ny od zlého. Amen.

pravopis 15. a 16. století

spřežkový
pravopis

odepřýti, odeprzýti, odepřyti,
odeprzyti, odeprzieti, odepřieti,
odepřijti, odepřijeti, odepřiti,
odeprziti, odeprzyeti, odepřyeti,
odepržýti, odepržyti, odepržieti,
odepržijeti, odepržijti,
odepržiti...?

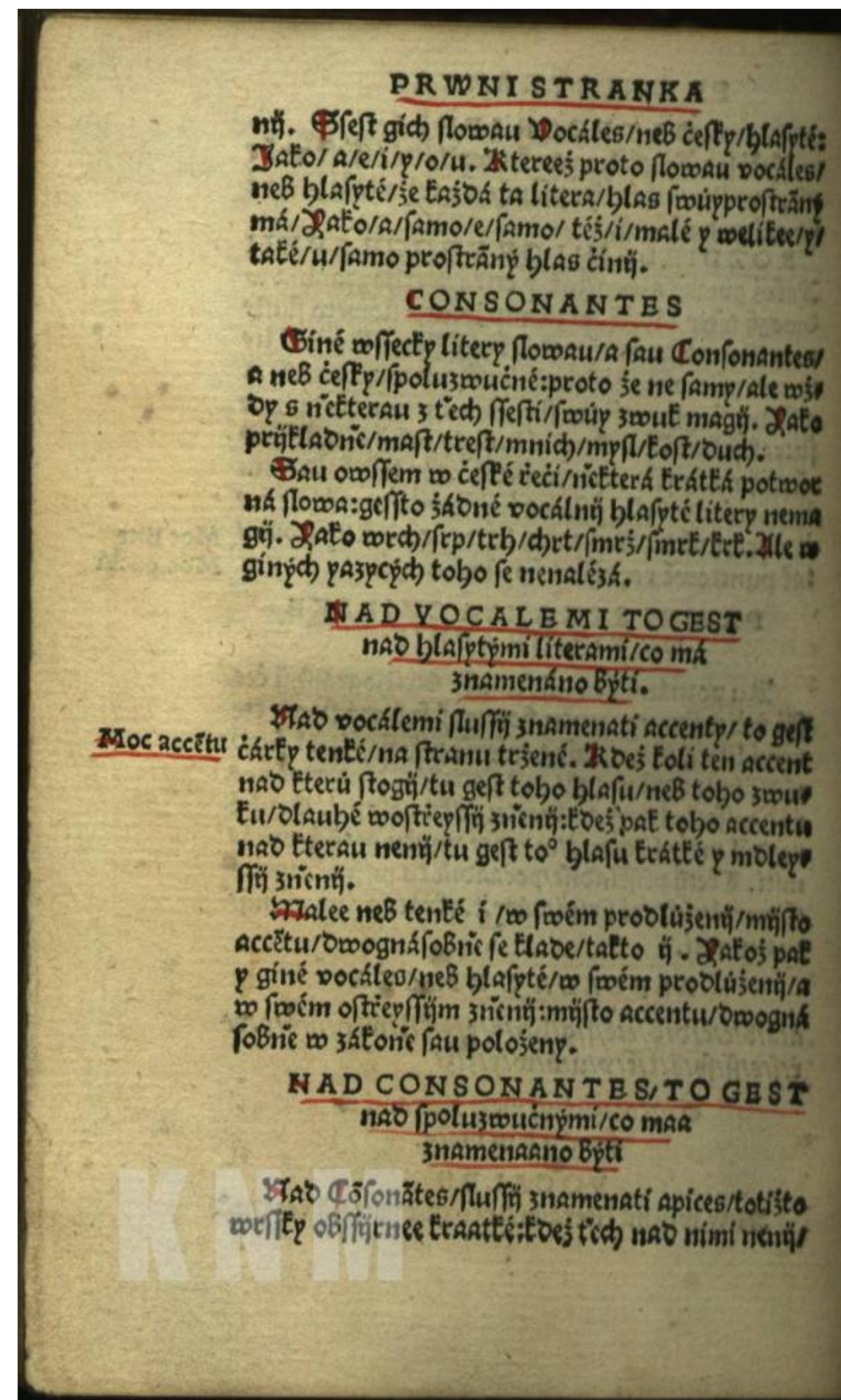
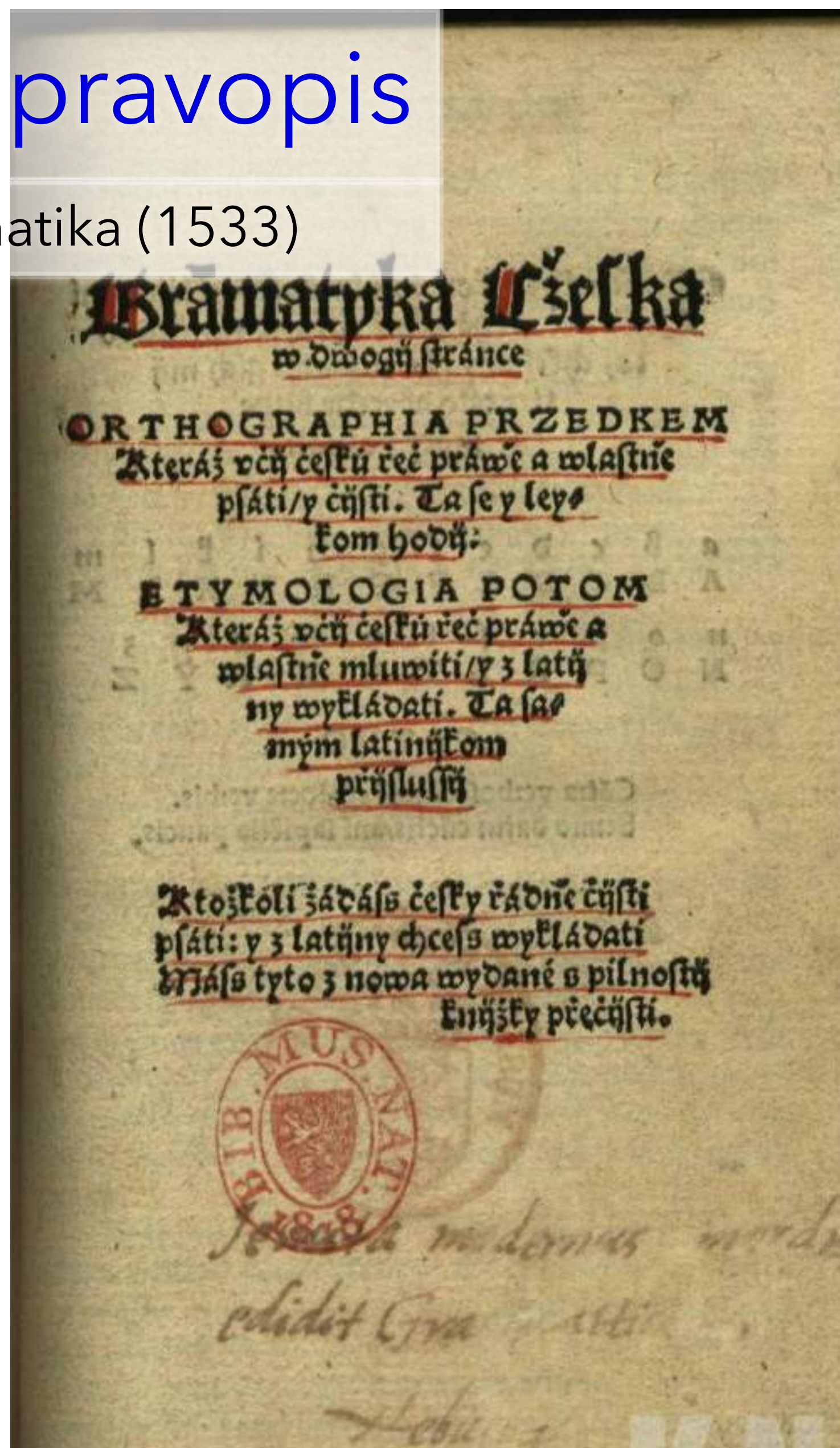
diakritický
pravopis

tiskařský pravopis

tiskařský pravopis

Náměšťská gramatika (1533)

tiskařský pravopis

16.-19. století

- **odlišnosti proti nč. pravopisu:**
  - litera <f> jako poziční varianta <s>
  - spřežky <ff Rž> aj.
  - odlišná distribuce <i y>
  - variantnost zápisu jednoho fonému, např. /j u/
  - litery <j g v w> a spřežka <au> mají jiný význam
  - občasný výskyt liter <ğ ł b ff>

tiskařský pravopis

Bible kralická (přelom 16. a 17. st.)

14 Tam se budau potkávati spolu,
zvěř s ptactvem / a přisera gedna druhé
se ozývati: tam toliko noční přeluda se v:
sady / a odpočinutj sobě nalezne: **15** Tam
se zhnjžj sup / a střeceti bude / a když wyse
dj / shromáždj [ge] pod stjn swūg: tam také
shledagj se lunacy geden s druhým. **16**

Kap: XXXIII. **Izaiáš.** Kap: XXXIII. 588

By swé / ani rozstáhnati plachty / aně gij roz
dílana bude křišť laupeže mnohé: [y]ld
nij rozchvátajj křišť: **24** Aniz dje do 30
bywatelů? Nemočen sem: li osedlý w
něm zproštěn bude nepřawosti.

Kapitola XXXIII. Pohrážka wábec proti
wšechněm Cýřm / Bojz nepřatelům / s. a obz
wšestně proti Jdumeyřým.

S Kupřez národowé / abyšste slyšeli / a
lidi pozorugte: Nechát slyšji zeměy / a
nost gegj / okřišť zemšty y wšelity pod
geho. **2** Proto že hněw Hospodiny gese
proti wšechněm národům / a prchli wost
proti wšemu wogfku gegich: w hubj ge
gafo proklaté / [a] wydá ge k bitj. **3** A
budau powrzeni sbitj gegich / a z tel mre
wých gegich wsegde smrad / a rozplynau se
hory od křwe gegich. **4** Chrádnati bude
y wšecfo wogfko nebšfě / a swinuta bu
dau nebesa gafo kniha / a wšecfo wogfko
gegich sprchne, gafo pršj list s winného
Emene / a gafo zrale owoce s řjtu. **5** Ne
bo opogem gese na nebi meč mūg: na Jdu
meyřte sřtaupj / a na lid na něgž sem klac:
bu wydal. wy třestán byl. **6** Meč Hospo
diny bude plný křwe / wmašj se tukem [a]
křwj heranu a kozlů / tukem ledwin šepo
wých: * obět zagigte bude mjeti Hospodin
w Bozra / a zabigenj weliké w zemi Jdu
meyřte. **7** Sřtaupj s nimi y gednorozcowné
a wolcata s woly: y opige se země gegich
křwj / a prach gegich tukem se omašj. **8**
Nebo den pomšty Hospodinowy: léto od
placowanj se, aby mščno bylo Syona. **9**
A obráčení budau potokowé gegj w sino
lu / a prach gegj w syru / a země gegj obratj
se w sinolu hořjcy: **10** W nocj ani wedne
ne vhašne / na wěky wystupowati bude
dým gegj: od národu až do pronárodu pu
šta zustane: na wěky wěků nebude kdoby
šsel přes ni: **11** * Ale osednau gi, pelikán a
weyr: kalaus také a křlawec, budau bydli
ti w nj: a rozstáhne po nj šnūru zahanbe
nj / a záwažj marnosti: **12** Sřlechtičů ge
gich wolati budau [k] křalowštrwj / ale ne
bude tam žádného: nebo wšecfo a knjzata
gegj zhnau: **13** A wzroste na palácých
gegich trnj / koptiwy a bodláj na hrađjch

14 Tam se budau potkávati spolu,
zvěř s ptactvem / a přisera gedna druhé
se ozývati: tam toliko noční přeluda se v:
sady / a odpočinutj sobě nalezne: **15** Tam
se zhnjžj sup / a střeceti bude / a když wyse
dj / shromáždj [ge] pod stjn swūg: tam také
shledagj se lunacy geden s druhým. **16**

Kap. XXXV. Prozoct o radosti a sláwe št
du Božjho. **3.** Powšili štjebnikú Cýřkwe při
chankštrwých. **5** Zájan o štjebných Zřystowých.

S Eseliti se budau z toho pausse / a pu
štinapléšati prawjm bude pausse / a
a z werné gafo ržje: **2** Wšlechtilé štjwe
tne / ano y radostně pléšati bude s prospěwo
wanjm: slawa libanštká dána gj bude / o:
křasa Karnelštká a Saronštká. Tyé wěcy v
šj slawu Hospodinowu / dástognost Bo
ha nasseho. **3.** Posylítež rukau opuštěných
a kolena křesajcy / ot wrdie. **4** Kcete. tēm
křejž glau báslwoho šrdce: Posylíte se / ne
bogte se: Ty Būh wás [s] pomštau přigde:
[s] odpłatau Būh šam přigde / a spašj wás
š. **5** Tehdaž otewrau se oči šlepých: otewrau
se tež y wšli hluchých: **6** Tehdaž poškočj
kulhawý gafo gden / a gasyč něneho proz
pěwowati bude: nebo se wyprýšstj wody
na pausse / a potokowé na puštinách: **7**
A obratj se mšfco wyprahlé w gezero / a žj
zníwe w prameny wod / w daupatech dra
kū. w peleslech gegich trawa, trj a řytj. **8**
Bude také tam šynice a cesta / křraž ce:
štau swatau štauti bude: nepřugde po nj
nečšty / ale bude samých těchto: [šau] ce:
štau gdaucy / y neyblaupěgšj nezblaudj. **9**
Nebude tam lwa / a lřta zvěř nebude chodě
ti po nj / aniz tam nalezena bude: ale pūg
dau [po nj] ti genz budau wyswobozeni:
10 Wšlaupen prawjm Hospodinowi na
wraťj se / a přigdau na Syon s prospěwo
wš

tiskařský pravopis

Bible kralická (přelom 16. a 17. st.)

1. 14 Tam **f**e bud**au** potká**w**ati **f**po**lu**,
*14 Tam **se** bud**ou** potká**v**ati **spolu**,*
2. **z**věř s **p**tact**w**em/ a př**ij**f**e**ra **g**edna druhé
*zvěř s **p**tact**v**em, a př**í**š**e**ra **j**edna druhé*
3. **f**e ozý**w**ati: tam toliko nočnj přeluda **f**e **v**=
*e ozý**v**ati. Tam toliko noční přeluda se **u**-*
4. **f**adj/ a odpoč**in**utj **f**obě nalezne: 15 Tam
*ssadí a odpoč**in**utí sobě nalezne. 15 Tam*
5. **f**e zhnjz**dj** **f**up/ a **f**fkřeč**e**ti bude/ a když wy**f**e
*se zhníz**dí** sup a š**k**řeč**e**ti bude, a když vy**f**e-*
6. **dj**/f**h**romá**ž**dj[**g**e]pod **f**tjn **f**w**u**g: tam také
*dí, shromá**ž**dí je pod stín sv**u**j. Tam také*
7. **f**hledagj **f**e luňá**cy** geden s druhým.
*shledají se luňá**ci** jeden s druhým.*

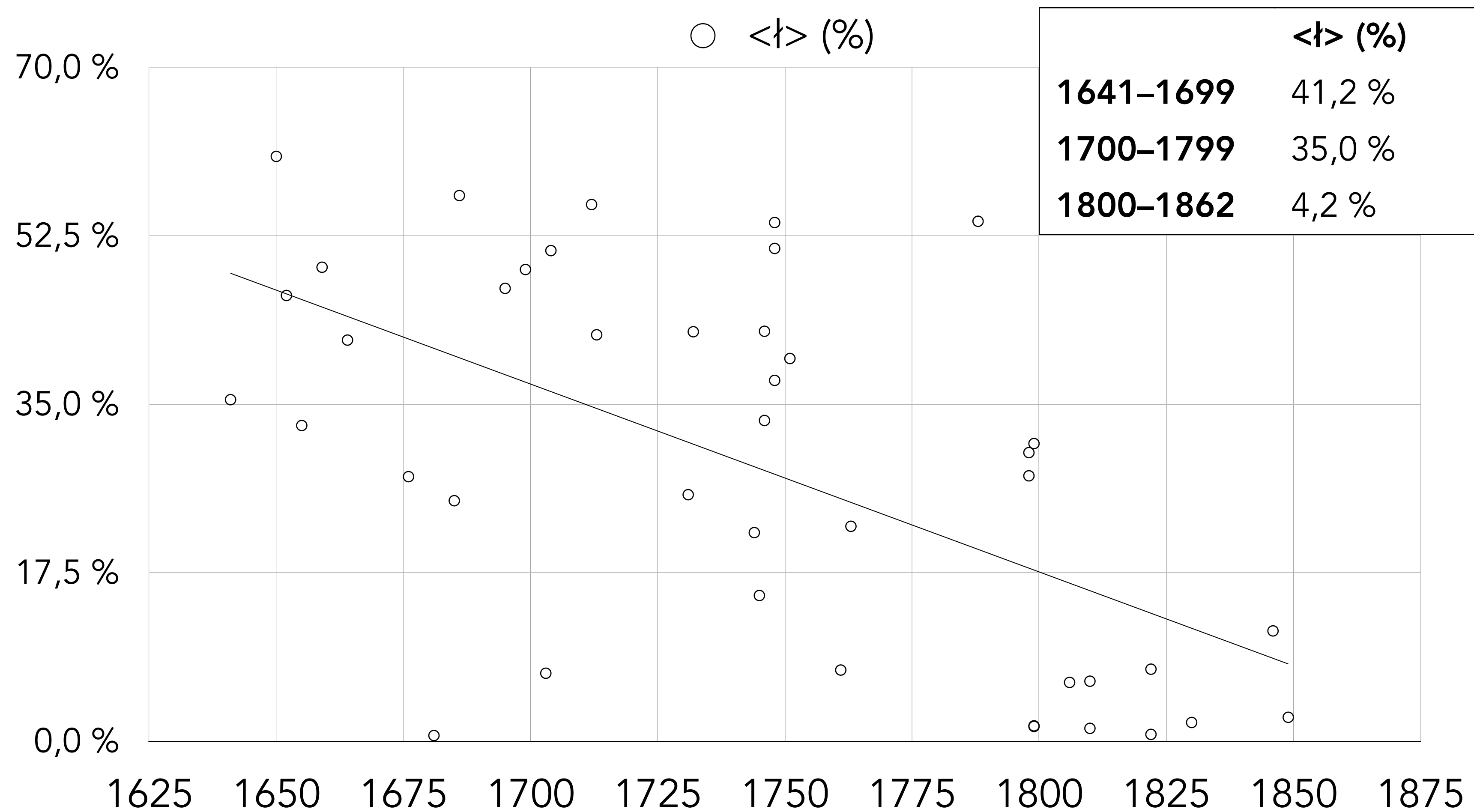
новоčeský pravopis

obrozené reformy

- **reforma analogická:**
  - <i y> po <s z> podle etymologie/analogie
  - <c> nakonec jen měkké *i*
- **reforma skladná:** <j g ě> → <í j g>
- **další úpravy:**
  - <au> → <ou>
  - <w> → <v>
- **důsledná diakritika**
- **odstranění spřežek**
- odstranění litery <f>, <ł>...

intermezzo

podíl <t> : <l> (kramářské tisky)

interpunkce

stručný vývoj interpunkce

2 výrazné tendence

- postupné **zvětšování repertoáru interpunkčních znamének**:
  - tečka/virgula → (16. st.) tečka, virgula/comma, středník/dvojtečka → dtto + otazník, vykřičník, závorky...
- **změna v principu kladení** (významu) interpunkčních znamének
  - pauzový (rytmicko-eufonický) princip → (1. pol. 19. st.) logicko-syntaktický princip

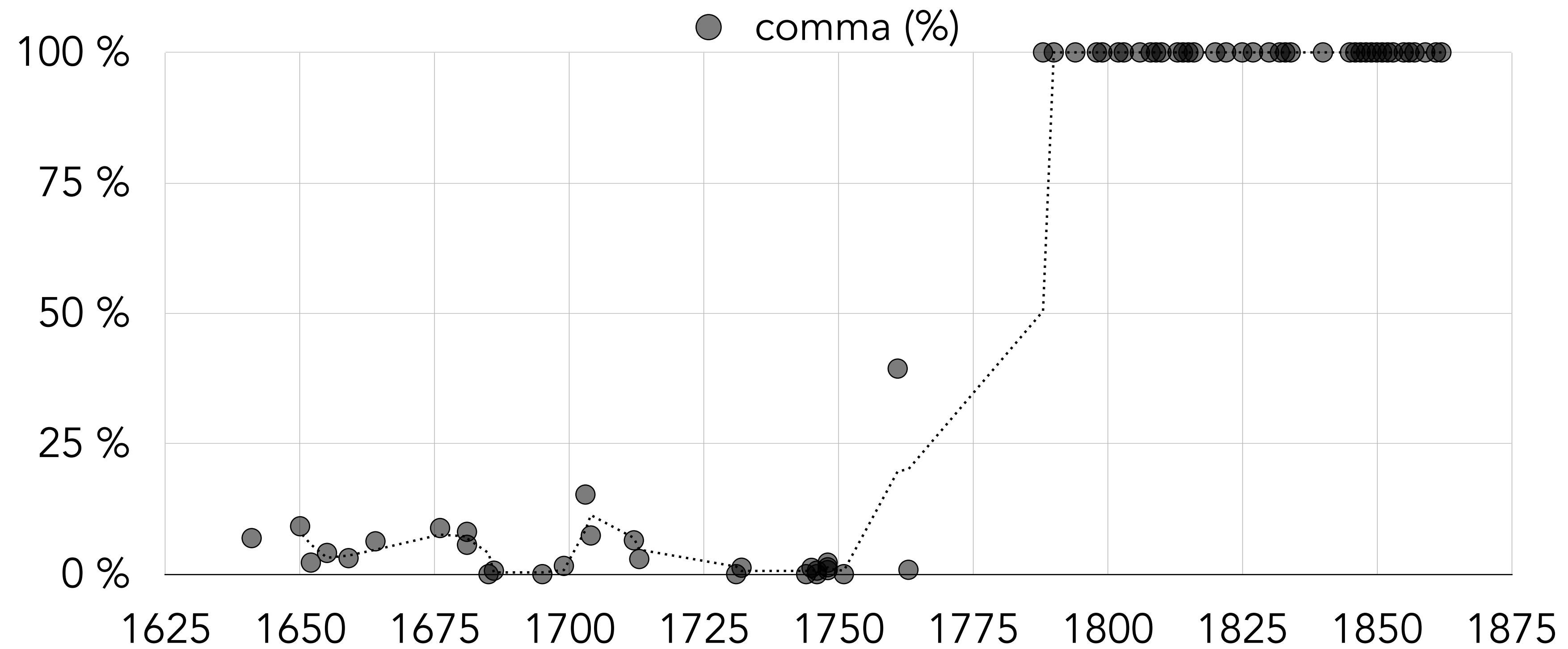
interpunkce

příklady z gotického písma

	švabachy 1566	švabach 1641	fraktura 1856
tečka			
comma			
virgula			
středník			
dvojtečka			
otazník			
vykřičník			
levá závorka			
pravá závorka			
divis			

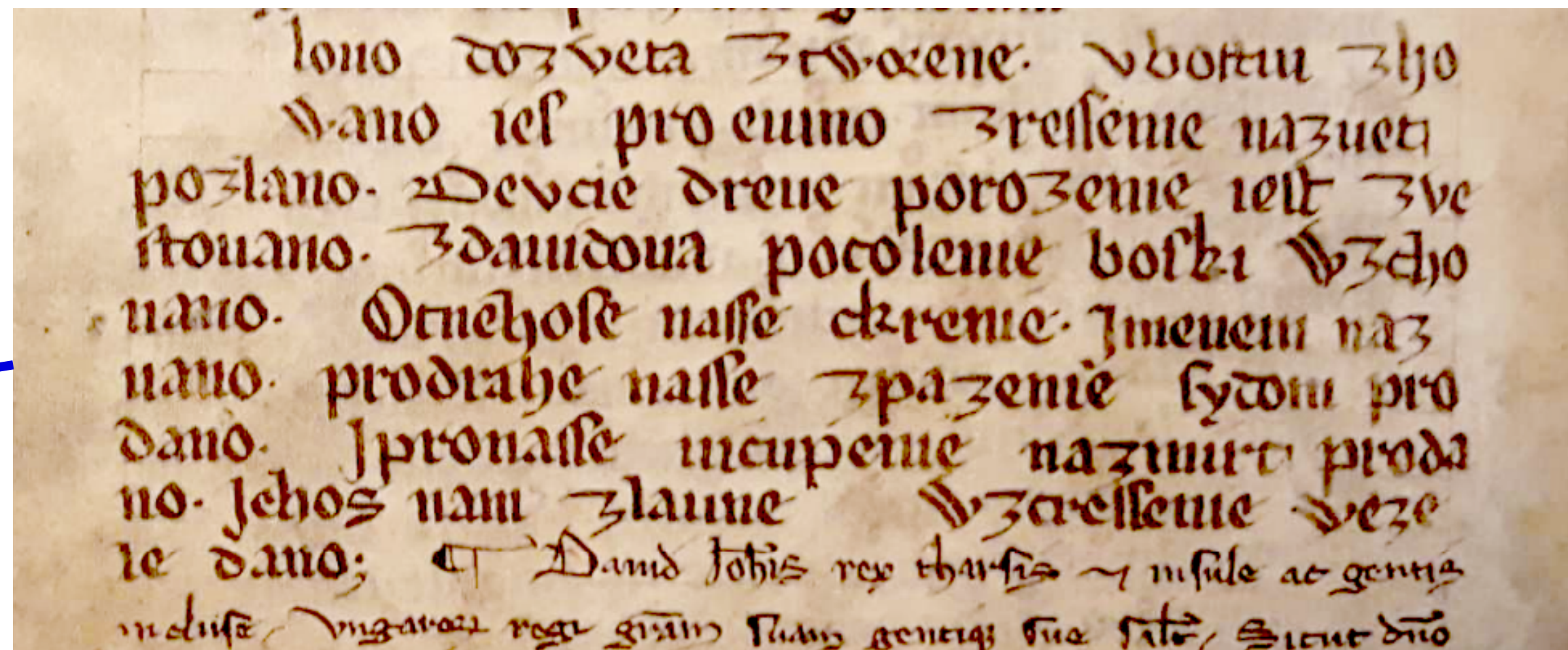
interpunkce

podíl comma : virgule (kramářské tisky)

zpracování starších textů

faksimile (kopie) rukopisu

transliterace

transkripce

<S>louo dozveta ztworene. vboftui zho
wano ief pro euino zreffenie nazuet
pozlano. Devcie dreue porozenie ieft zve
ftouano. Zdauidoua pocolenie bofki WZcho
uano. Otnehofe nafse ckrenie. Imenem naz
uano. prodrahe nafse zpazenie fydom pro
dano. Ipronafse uicupenie nazmirt proda
no. Jehos nam zlaune Wzcreffenie weze
le dano;

transkripce

Slovo do světa stvořenie v božství scho-
váno, jež pro Evino shřešenie na svět
posláno. Dievcě dřeve porozenie jest zvě-
stováno, z Davidova pokolenie božsky vzcho-
váno. Ot něhože naše kršćenie jmenem naz-
váno, pro drahé naše spasenie Židóm pro-
dáno. I pro naše vykúpenie na smrt prodá-
no, jehož nám slavné vzkřiešenie vese-
le dáno.

ORIGINÁL/FAKSIMILE

TRANSLITERACE

[N]A poczatku tiech czaffuow

TRANSKRIPCE

[N]a počátku těch časov,

text: kramářské písně

Digitální knihovna kramářskýc x +

Not Secure spalicek.net/apps/index.php

Vyhledávání 999+ Přihlásit

999+ Hledat

Nábožná píseň o Bolestné Matce boží pod křížem stojící

Etnologický ústav AV ČR, v.v.i.; Praha; Česko
XXIII ww 1-52/47 - Samostatný tisk
duchovní písně; kramářské tisky; Ježíš Kristus (ukřižovaný); Panna Marie; láska mateřská;

★

Dvě písně vánoční

Etnologický ústav AV ČR, v.v.i.; Praha; Česko
XXIV C 1-32/19 - Samostatný tisk s přitiskem
duchovní písně; kramářské tisky; Ježíš Kristus (narození); Panna Marie;

★

Dvě Pjsně vánočnj. Tisk St. Pospjssila w Chrudjmi. 1859.

Etnologický ústav AV ČR, v.v.i.; Praha; Česko
XXIV C 1-32/19 - Přitisk
duchovní písně; kramářské tisky; Ježíš Kristus (narození); Panna Marie;

★

Jiná píseň

Etnologický ústav AV ČR, v.v.i.; Praha; Česko
XXIV C 1-32/19 - Přitisk

★

Nábožné modlitby k Panně Marii

★

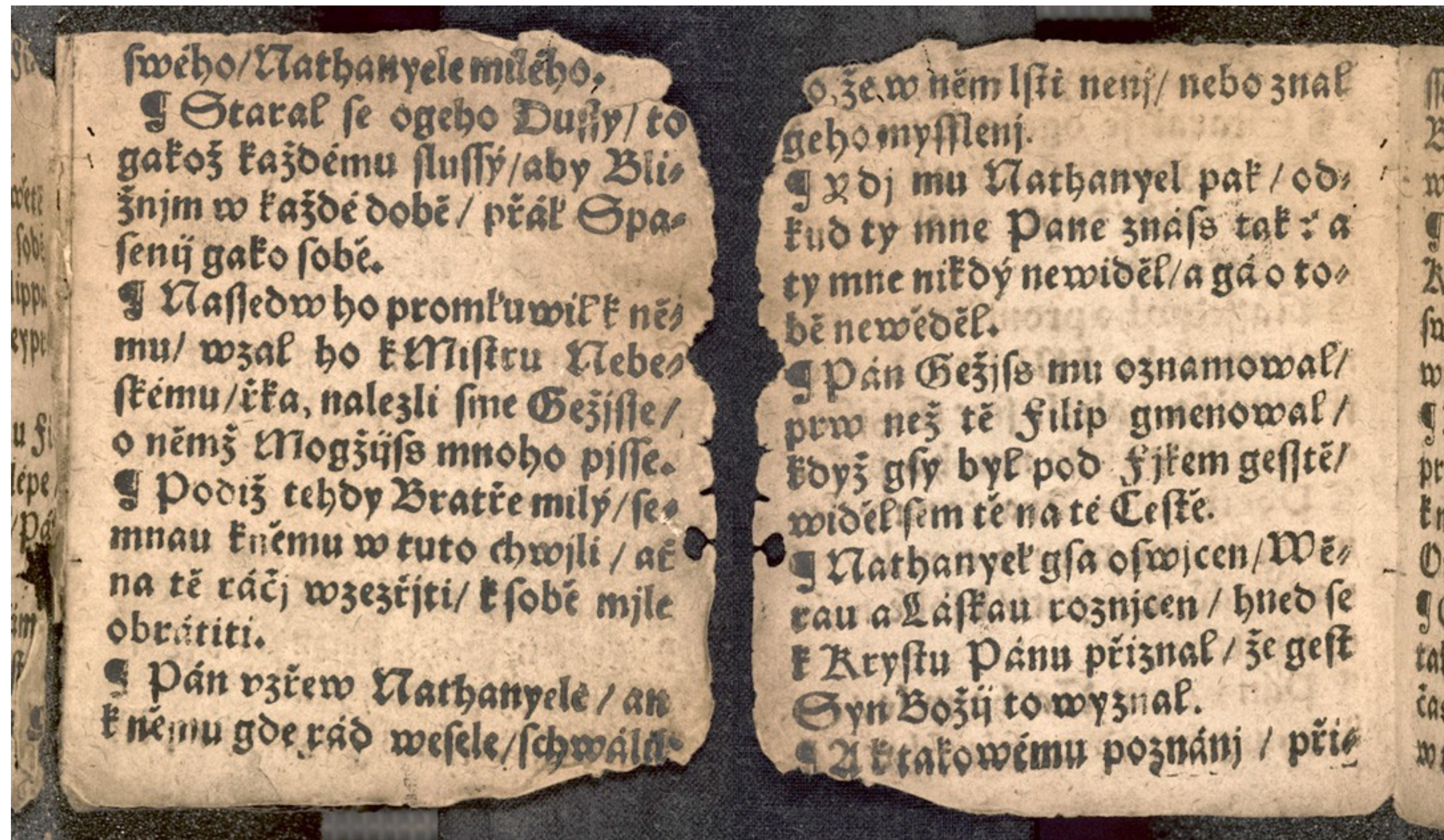
kramářské písně

Olomouc, 1641

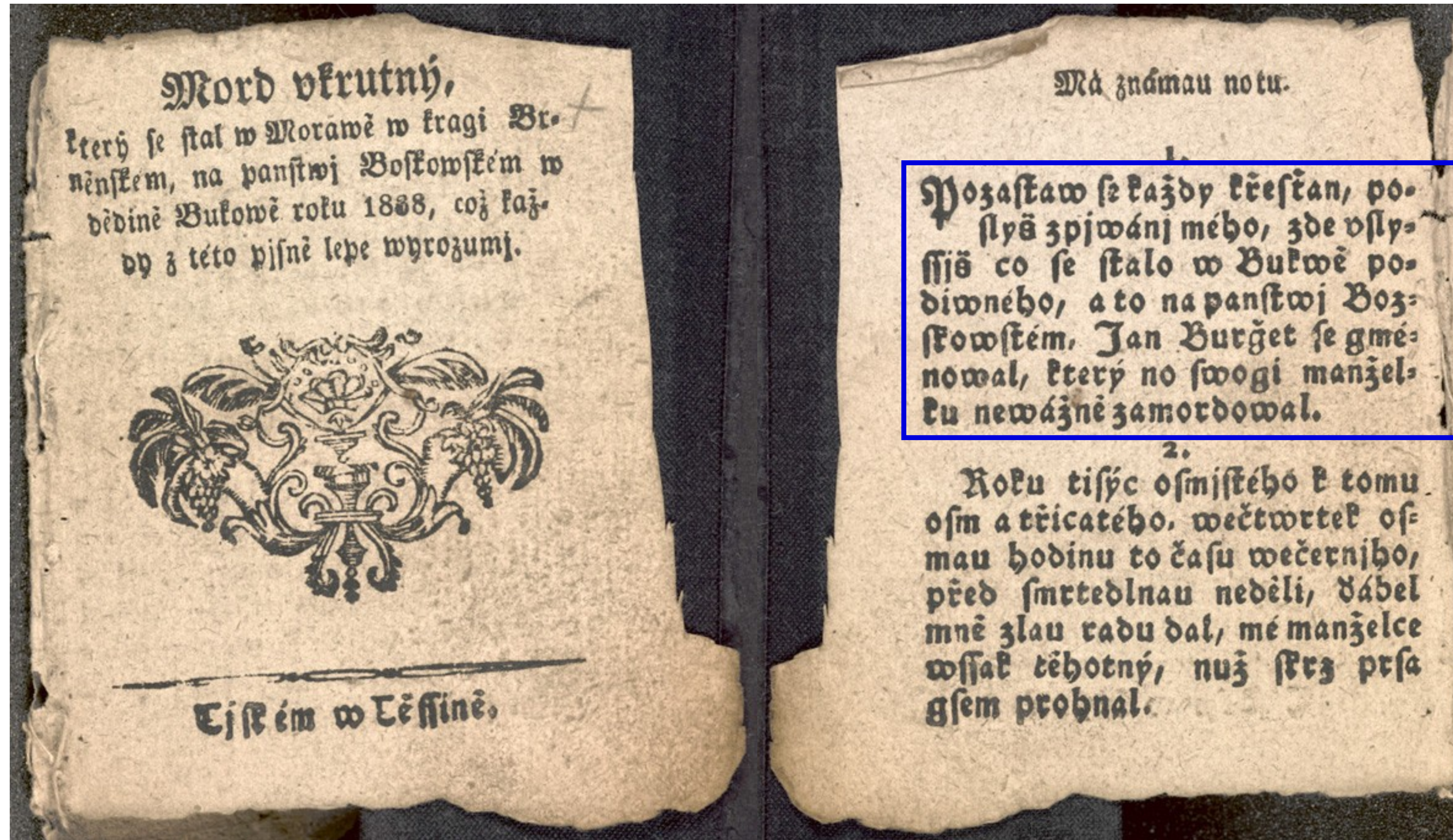
kramářské písně

Olomouc, 1641

kramářské písně

Těšín, 19. st.

kramářské písně

Brno, ~1900

Píseň

o hrozné vraždě a sebevraždě
== v Dolních Kounicích. ==

u Brna.

Sepsáním a nákladem Arnošta Chládky z Heřm. Městce.
Tiskem V. Augusty v Litomyšli.

1.

Pozastavte se málo, rozmilí vlastenci, novou píseň zazpívám, vraždu v Dolních Kounicích, co spáchal ubohý otec, z nedostatku ubožák, zabil syna, dvě děvčátka, a sám též šel ze světa.

2.

Z počátku žili v svornosti, s drahou svojí manželkou, on řemeslo měl co zedník, slušně se mu dost vedlo, ale Bůh seslal křížek, na ubohého otce, nedopatřením mistrovým, spadl při stavbě s výše.

3.

Na to nebyl k práci schopen, měl doma čtyři děti, žena se přičiňovala, by hlad doma neměli, a pak když se pouzdravil, dostal práci v továrně, doma v Kounicích u Brna, zas se živil poctivě.

4.

Skrz úraz dostal podporu, z nemocenské pokladny, na to mu žena zemřela, zůstal s čtyřmi sirotky, to co dostával podpory, to mu nepostačilo, živit tolik malých dětí, když výdělků nebylo.

příště

- **výklad**
  - hláskové změny do r. 1400
- **cvičení**
  - přepis kuchařky pomocí Pera